

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1995/18

Karar Sayısı : 1995/50

Karar Günü : 26.9.1995

R.G. Tarih-Sayı :15.11.1997-23171

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İstanbul 11. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 19.3.1985 günlü, 3167 sayılı "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun"un 16. maddesinin Anayasa'nın 5., 10., 65., 167. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Karşılıksız çek keşide eden sanığın, düzeltme hakkını kullanmaması nedeniyle müşteki tarafından yapılan şikâyet üzerine eylemine uyan 3167 sayılı Yasa'nın 16/1. maddesi gereğince cezalandırılması istemiyle açılan kamu davasında Mahkeme, 16. maddenin iptali istemiyle başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

19.3.1985 günlü, 3167 sayılı "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun"un iptali istenen 16. maddesi şöyledir:

"İbraz süresi içinde veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce, 4 üncü maddeye göre ibraz edildiğinde, yeterli karşılığı bulunmaması sebebiyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Mahkeme ayrıca işlenen suçun mahiyetine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir müddet için failin bankalarda çek hesabı açmasının ve çek keşide etmesinin yasaklanmasına karar verir. Yasaklama kararı bütün bankalara duyurulmak üzere TC. Merkez Bankasına bildirilir.

(Değişik: 14/1/1993 - 3863/1 md) Bu fiilerden dolayı takibat yapılması çek hamillinin şikâyetine bağlıdır. Şikâyet süresi çekin bankaya ibraz tarihinde başlar. Şikâyetten vazgeçmekle, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verileceği gibi, keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde de, vazgeçme şartı aranmaksızın, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verilir. Fiili işleyişinin 8 inci maddeye göre düzeltme hakkını kullanmak suretiyle hamilin zararını karşılamış olması veya düzeltme hakkı yoksa, anılan maddede belirtilen müddet içinde çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde şikâyet hakkı doğmaz."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- "MADDE 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

2- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

3- "MADDE 65.- Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir."

4- "MADDE 167.- Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler.

Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Mustafa BUMİN, Ali HÜNER, Mustafa YAKUPOĞLU ve Nurettin TURAN'ın katılmalarıyla 19.4.1995 günü yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun esas inceleme evresinde ele alınmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen yasa kuralları ile aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Sınırlama Sorunu

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin görmekte olduğu davada itiraz konusu yasa maddesinin birinci fıkrasının uygulanacak yasa kuralı olduğunda herhangi bir duraksama bulunmamaktadır.

İtiraz konusu 16. maddesinin ikinci fıkrasında; şikâyetten vazgeçme veya keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap

bankaya veya herhangi bir şubesine yatırması halinde şikayetten vazgeçme şartı aranmaksızın kamu davasının ve cezasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi öngörülmüştür.

Mahkeme, bu fıkranın cezanın ortadan kaldırılmasına ilişkin bölümünü bu evrede uygulama durumunda değildir.

Bu nedenlerle, 14.1.1993 günlü, 3863 sayılı "3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 16 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun"un 1. maddesiyle değiştirilen 3167 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin ikinci fıkrasına yönelik itiraza ilişkin esas incelemenin, ikinci tümcedeki "...kamu davasının..." sözcükleriyle sınırlı olarak yapılmasına, Yekta Güngör ÖZDEN, Ahmet N. SEZER, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve oyçokluğuyla 26.9.1995 gününde karar verilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuruda itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 10., 5., 167. ve 65. maddelerine aykırı olduğu savıyla iptali istenmiştir.

1- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme

Başvuruda itiraz konusu yasa maddesiyle çek hamillerinin diğer kambiyo senetleri sahiplerinden daha farklı ve imtiyazlı bir konuma getirildiği bu nedenle maddenin Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

"Kanun önünde eşitlik" başlıklı, Anayasa'nın 10. maddesinde; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" denilmektedir.

Anayasa'nın bu ilkesi ile aynı hukuksal durumda olan kişilerin aynı kurallara bağlı tutulacağı, değişik hukuksal durumda olanların ise değişik kurallara bağlı tutulmasının bir aykırılık oluşturmayacağı kabul edilmiştir. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilmesi ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol açılması Anayasa katında geçerli görülemez. Bu mutlak yasak, birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplumların yaratılmasını engellemektedir. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlardaki özellikler, kimi kişiler ve topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılabilir. Özelliklere, ayrılıklara dayandığı için haklı olan nedenler ayrı düzenlemeyi aykırı değil, geçerli kılar. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik eylemli değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik çiğnenmiş olmaz. Başka bir anlatımla, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz. Durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunluklar, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiğini göstermez.

Kambiyo senetleri olan poliçe, bono ve çek ortak birtakım yasal düzenlemelere tabi tutulmuş olmakla beraber herbirinin ticari hayata konuluş amacı, ekonomik ve toplumsal işlevleri ve bunlara bağlı olarak da hukuksal yönleri farklıdır.

Hukuksal nitelikleri değişik ticarî senetlerden, çek hâmillерinin korunması yönünden ayrı kurallar getirilmesinde Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik ilkesine aykırılık söz konusu değildir.

2- Anayasa'nın 5. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme devletin temel amaç ve görevleri içinde ekonomik huzurun sağlanmasına karşın inceleme konusu maddeyle ekonomik huzurun bozulduğu, bu nedenle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 5. maddesine de aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 5. maddesinde "kişilerin ve toplumun refahı, huzur ve mutluluğunu sağlamak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmaktadır.

Yasama organının, karşılıksız çeklerin çoğalarak ekonomik hayatı olumsuz şekilde etkilemesi karşısında, ekonomik hayattaki güvensizlik ortamını ortadan kaldırarak toplumun huzur, refah ve mutluluğunu sağlamak amacıyla getirilen itiraz konusu kuralla özgürlüğü bağlayıcı ceza yaptırımı getirilmesinde Anayasa'nın 5. maddesine aykırılık görülmemiştir.

3- Anayasa'nın 167. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa'nın 167. maddesinde, "Devlet" para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır" denilmektedir.

Karşılıksız çekler için uygulanan yaptırımların yetersiz kalması nedeniyle çekle ödemelerin azalmasının ulusal ekonomiyi olumsuz yönde etkilemesinden dolayı, yasakoyucunun piyasaların sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlamak amacıyla yeni yaptırımlar getirmesinde Anayasa'nın 167. maddesine aykırılık yoktur. İptal isteminin reddi gerekir.

4- Anayasa'nın 65. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa'nın 65. maddesinde, "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir" denilmektedir. Bu madde ile itiraz konusu kural arasında ilgi bulunmamaktadır.

Güven DİNÇER, fıkranın ilk tümcesi yönünden bu görüşlere katılmamıştır.

VI- SONUÇ

19.3.1985 günlü, 3167 sayılı "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun"un;

A- 16. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Güven DİNÇER'in "Fıkranın ilk tümcesinin iptali gerekir" yolundaki karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

Esas Sayısı : 1995/18
Karar Sayısı : 1995/50

B- 16. maddesinin sınırlama kararı uyarınca incelenen, 3863 sayılı Yasa ile değişik ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

26.9.1995 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1995/18

Karar Sayısı : 1995/50

Dava konusu 16. maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesi ile, "ibraz edildiğinde yeterli karşılığı bulunmaması yüzünden kısmen de olsa ödenemeyen çeki keşide eden kişinin bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı" öngörülmüştür.

Bu hüküm, benzeri konulardaki ekonomik suçlar için öngörülmeleyen çok ağır bir yaptırımı öngörmesi nedeniyle Anayasa'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesine ve cezaların genel ilkelerini düzenleyen 37. maddesine aşağıda yazılan nedenlerle aykırılık oluşturmaktadır.

1- Anayasa Mahkememiz kararlarında eşitlik ilkesini irdelerken, eşitliği kişiler arasında siyasal eşitlik olarak ele almış ve bunlarla ilgili olarak değişik durumların değişik kurallara bağlanmasını da eşitliğe aykırı bulmamıştır. Ayrıca bu irdelemelerde, "kamu yararı" düşüncesi farklı düzenlemeler yapılmasına imkan veren temel değer ve ölçüt olarak ele alınmıştır.

Eşitliğin kişisel boyutları yanında kavramsal yönü de anayasal denetimde gözönünden uzak tutulmamalıdır.

Ceza Kanunu'nun veya özel ceza kuralı ihtiva eden kanunların hükümleri ele alınırken konunun, cezanın ülkedeki ceza kurallarının bütünü içinde ele alınması gerekir. Her ceza kuralı düzenlenirken şüphesiz yasakoyucu kendi benimsediği ceza politikası gereği bir takım tercihler ortaya koyarak yasal düzenlemeler yapacaktır. Ancak, bu tercih serbestisi Anayasa'nın genel ve özel kuralları çerçevesinde olacaktır. Eşitlik ilkesi, bu kavramın kişiler arasında eşitliği gerçekleştirmesi gereği kadar yasaların genel yapısı içinde dengeli ve ölçülü düzenleme yapma gereğini de içermektedir.

Kambiyo senetleri yönünden kişisel hürriyeti bağlayıcı özel bir suçu ve cezayı öngörmeyen ceza hukukumuzun yalnız çekler için özel kuralları içermesi, konunun arzettiği özel hukukî ve ekonomik gerekler yüzünden yasakoyucunun tercihi olarak kabul edilebilir. İşte burada yasakoyucunun belirli ölçütler içinde kalması ve bu konuda bir düzenleme yaparken diğer ceza kurallarının da değerlendirilmesi gerekir. Diğer yasalarda olduğu gibi özellikle hürriyetlerle ilgili yasaların düzenlenmesinde de makûl ve kabul edilebilir olanları aşan ölçütler kullanılamaz ve düzenleme yapılamaz. İnfaz uygulamaları da gözönünde tutulduğunda adam öldürme veya ölüme sebebiyet verme suçları ile ekonomik bir suç aynı düzeye getiren veya yaklaştıran bir yasama anlayışı kabul edilemez.

Ekonomik suçlar hakkında özel bir ceza yapısı düşünmeyen hukukumuz için anayasal denetimde bazı yeni ölçütlerin getirilmesi zorunludur. Benzeri kambiyo senetleri için hiçbir hürriyeti bağlayıcı ceza tehdidi altında olmayan ekonomik fiillerin, çeklerde, çok ağır nitelikteki suçlara benzer bir şekilde cezalandırılması yasaların düzenlenmesindeki ölçülülük esaslarını ihlâl eder. Bu da Anayasa'daki eşitlik kavramına aykırılık oluşturur.

2- Yukarıdaki düşünceler Anayasa'nın 37. maddesi yönünden de geçerlidir. Zira, yasakoyucu ceza kurallarını koyarken 37. madde kuralları ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu madde ile Anayasa, suçların ve cezaların kanuniliği esasını benimsemiştir. Anayasa hangi fiillerin suç oluşturacağı ve hangi fiillerin de ne türlü cezalandırılacağı konusunda herhangi bir kural getirmemiştir. Bu konuda Anayasa'da kural bulunmaması yasakoyucunun ceza kuralı koymada mutlak bir serbesti içinde olduğunu göstermez. Yasakoyucu her özel ceza kuralı yönünden ceza yasalarının bütünlüğü içinde belirli ölçüler ve dengeler gözeterek düzenleme yapmak zorundadır. Toplumun geleneklerine, ihtiyaçlarına ve sağduyuya ters düşen bir düzenleme anlayışı olamaz. Ekonomik ilişkilerle ilgili koruyucu düzenlemelerde, ekonomik yaptırımlar önde gelir. Bunlar için ceza kuralları en sonda düşünülebilecek koruma tedbirleridir. Bu yönüyle de yasa, ekonomik bir suç olan karşılıksız çeke uyguladığı ölçüsüz bir yaptırımla 37. maddeye aykırı davranmıştır.

Esas Sayısı : 1995/18
Karar Sayısı : 1995/50

Bu nedenlerle 16. maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinin iptali gerekir.

Başkanvekili
Güven DİNÇER